

YANGINI ÇIKARIP İTFAİYECİLİK TASLAYAN SİYASET: AKP REJİMİ

İmdat Demir — Filozof Kirpi

ÖZET

AKP iktidarının yaklaşık yirmi dört yıllık siyasî hikâyesi, büyük ölçüde kendi bozduğu kurumları, ürettiği krizleri ve gecikmiş geri dönüşleri "başarı" diye pazarlama düzeni üzerinden okunabilir. Bu yönetim anlayışı önce ekonomide, hukukta, eğitimde, kamu yönetiminde, tarımda ve şehircilikte kurumsal dengeleri aşındırması; ardından ortaya çıkan sorunları dış güçlere, piyasalara, muhalefete, bürokrasiye veya "fırsatçılara" yüklemiştir. Eleştiri ise bir erken uyarı imkânı olarak değil, sadâkat sınavı olarak görülmüş; ekonomistler, hukukçular, gazeteciler, akademisyenler ve bürokratlar söylediklerinin doğruluğuyla değil, iktidara yakınlıklarıyla yargılanmıştır. Böylece epistemik linç düzeni kurulmuş, devletin hakikati görme ve doğru bilgiye ulaşma kapasitesi zayıflatılmıştır. Sorunlar büyüyüp inkâr edilemez hâle geldiğinde ise daha önce küçümşenen politikalara sessizce dönülmüş; fakat bu dönüşlere özeleştir, özür veya hesap verme eşlik etmemiştir. Dün ihanet sayılan görüş bugün "normalleşme", "rasyonelleşme" ya da "reform" adıyla iktidarın yeni keşfi gibi sunulmuştur. Bu süreçte kararların maliyeti yöneticilere değil, ücretliye, emekliye, küçük esnafa, çiftçiye, öğrenciye ve çocuğa yüklenmiştir. Başarı merkezde özelleştirilmiş, zarar toplumun tamamına dağıtılmıştır. Teopolitik iktidar böylece yarayı açan, pansumanı lütuf diye sunan ve kendi enkazında kurdele kesen bir siyasal rejime dönüşmüştür. Gerçek siyasî başarı, bozulana geçici olarak onarmak değil; kurumu bozmamak, uyarıyı dinlemek, hatadan erken dönmek ve bedelin hesabını vermektir. Hafızanın sistemli biçimde zayıflatılması da bu rejimin temel aracıdır: Yurttaşın dün söylenenle bugün yapısını karşılaştırması engellenir, her politika değişikliği tarihsiz bir başlangıç gibi sunulur. Böylece iktidar, yanlış yapanla düzeltene aynı bedende birleştirir; suç mahallinden çıkmadan kurtarıcı rolüne geçer. Özeleştirisiz dönüş, hatayı ortadan kaldırmaz; yalnızca sorumluluğu görünmez kılar ve aynı yanlışın başka adlarla yeniden üretilmesine zemin hazırlar. Millet ise faturayı sessizce ödemeyi sürdürür.

1

1. ÖNCE BOZMAK: KRİZİ ÜRETEEN İKTİDARIN KURTARICI KILIĞI

AKP iktidarının yaklaşık yirmi dört yıllık siyasî hikâyesi, yalnızca yaptığı işlerin değil, bozduğu kurumların ve daha sonra bu kurumların enkazı üzerinde sahnelediği kurtarıcılık gösterilerinin de hikâyesidir. Bu iktidarın başarı sicili diye önümüze koyduğu birçok başlık dikkatle kazındığında, altından yeni bir inşa değil, daha önce kendi elleriyle tahrip ettiği bir düzenin eksik, gecikmiş ve pahalı tamiri çıkar. İktidar önce musluğu kırmış, ardından yere yayılan suyu bezle silerken milletin kendisini alkışlamasını istemiştir. Üstelik bezin, suyun ve kırılan musluğun parasını da millete ödetmiştir.

Burada söz konusu olan, her yönetimin karşılaşılabileceği sıradan hatalar değildir. Devlet yönetimi insan faaliyetidir; yanlış karar verilebilir, öngörü boşa çıkabilir, şartlar değişebilir. Ahlâkî ve siyasî mesele, hatanın meydana gelmesinden önce değil, hatayla karşılaşıldıktan sonra başlar. Makul bir yönetim yanlışını görür, itirazları dinler, zararı sınırlar, sorumluları belirler ve topluma hesap verir. Teopolitik iktidar ise yanlış bir iman imtihanına çevirir. Hatalı karar eleştirildiğinde kararı tartışmak yerine eleştireni sorgular: Sen kimsin, kimin adına konuşuyorsun, hangi güce hizmet ediyorsun?

Böylece kamu politikası, aklın ve tecrübenin konusu olmaktan çıkar; sadâkatin sınındığı kutsal bir alana dönüştürülür. İktidarın tercihi artık yanlışlanabilir bir karar değildir. "Millî iradenin tecellisi", "yerli ve millî duruş", "büyük Türkiye yürüyüşü" veya "liderin ferâseti" diye paketlenen siyasî dogmadır. Dogmaya itiraz eden ekonomist ekonomiyi bilmeyen hain, hukukçu vesayetçi, şehir plancısı kalkınma düşmanı, öğretmen eski Türkiye özlemcisi, çiftçi nankör, öğrenci provokatör ilân edilir. Devletin bilgi toplama kanalları böyle kapanır. Hakikat saraya ulaşmadan koridorlarda boğulur.

AKP iktidarının en maharetli olduğu alanlardan biri, kendi kararlarının doğurduğu neticeleri kendisinden bağımsız felâketler gibi sunabilmesidir. Ekonomide kurumsal öngörülebilirliğin zayıflatılması, para politikasının kişiselleştirilmesi ve iktisadî gerçekliğin siyasî iradeyle terbiye edilebileceği vehmi yıllarca savunuldu. Ardından yüksek enflasyon, gelir kaybı ve fiyat istikrarsızlığı ağırlaşınca sebep dışarıda arandı. "Faiz lobisi", salgın, savaş, küresel dalgalanma, stokçu, zincir market ve fırsatçı esnaf sırayla sanık sandalyesine oturtuldu. Küresel şartların etkisi elbette vardı; fakat içerideki yanlış tercihlerin payını dile getirmek uzun süre siyasî suç muamelesi gördü.

Mayıs 2023 seçimlerinden sonra ise daha önce küçümsenen sıkı para politikasına dönüldü. Dünya Bankası bu dönemi açıkça, geçmiş makroekonomik dengesizlikleri ve özellikle yüksek enflasyonu gidermeyi amaçlayan bir "normalleşme" süreci olarak tanımlıyor. Merkez Bankası da politika faizinin yüzde 8,5'ten yüzde 45'e yükseltildiğini kendi resmî metinlerinde kayda geçirdi; 2024 boyunca sıkı parasal duruşun sürdürüldüğünü açıkladı.

"Normalleşme" sözcüğü burada başlı başına siyasî bir itiraftır. Bir yönetim normalleşmeye dönüyorsa, daha önce normalden uzaklaşmış demektir. Fakat bu itiraf hiçbir zaman açık bir özeleştiriye dönüşmedi. "Yanlış yaptık, uyarıları dinlemedik, enflasyonun ağırlaşmasına sebep olduk" denmedi. Dün "ekonomik bağımsızlık savaşı" diye alkışlatılan tercihler sessizce terk edildi; yerine yüksek faiz ve talebi daraltmaya dayalı program getirildi. Dün ihanete yakın gösterilen reçete bugün rasyonellik diye sunuldu. İktidar yön değiştirdi fakat pusulayı bozduğunu kabul etmedi.

Dahası, dönüşün maliyeti karar vericilere değil, ücretliye, emekliye, küçük esnafa ve dar gelirliye yüklendi. Sıkılaştırma, iktidarın hatasını yapanların hayat standardını düşürmedi; yanlış politikaya hiçbir etkisi olmayan yurttaşın sofrasını küçülttü. Hata yukarıda üretildi, bedel aşağıya dağıtıldı. İktidar ise ortaya çıkan kısmi iyileşmeleri kendi mahâretinin kanıtı olarak sundu. Yangını söndürmeye çalışanlarla yangını çıkaranların aynı kadrolar olduğu unutturuldu.

Benzer bir tahribat hukuk alanında görüldü. Hukukun yalnız mahkeme kararlarından ibaret olmadığı; yatırımın, eğitimin, kamu yönetiminin, toplumsal barışın ve gündelik güvenin zeminini oluşturduğu gerçeği yıllarca küçümsendi. Yargı bağımsızlığına ilişkin her eleştiri, Türkiye'ye karşı hazırlanmış siyasî raporların dili sayıldı. Oysa Avrupa Komisyonunun 2025 Türkiye Raporu, hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanlarında gerilemenin sürdüğünü, yargı üzerindeki yürütme etkisinin ve denge-denetleme mekanizmalarındaki aşınmanın ciddi bir mesele olmaya devam ettiğini kaydediyor.

İktidar, kurumsal çürümeyi kabul etmek yerine zaman zaman yeni "yargı reformu" paketleri açıkladı. Her paket, bir önceki reformdan sonra neden hâlâ reforma ihtiyaç duyulduğu sorusunu beraberinde getirdi.

Reform sözcüğü böylece ilerlemenin değil, kronik bozulmanın örtüsüne dönüştü. Eğer hukuk sistemi her birkaç yılda bir yeniden kurtarılmak zorundaysa, mesele teknik eksiklik değildir; sistemi sürekli keyfliğe açan yönetim zihniyettir.

Eğitim de aynı döngünün laboratuvarıdır. Müfredatlar, sınav sistemleri, okul türleri, yönetmelikler ve kurumların yapısı ardı ardına değiştirildi. Her değişiklik "çağın ihtiyaçlarına cevap", "eğitimde yeni dönem" veya "Türkiye Yüzyılı vizyonu" olarak sunuldu. Fakat her yeni dönem, bir önceki dönemin iktidar tarafından başarısız bulunduğu sessiz belgesiydi. Çocuklar süreklilikten mahrum bırakıldı; öğretmenler yeni sisteme uyum sağlamaya çalışırken başka bir sistem geldi. Eğitim, uzun vadeli devlet aklıyla değil, siyasî iktidarın ideolojik ve idarî refleksleriyle yönetildi. OECD'nin 2025 verileri, Türkiye'de zorunlu ders sürelerinin OECD ortalamalarının altında kaldığını, beceri ve üretkenlik meselelerinin hâlâ yapısal sorunlar taşıdığını gösteriyor.

Tarımda, şehircilikte, kamu personel rejiminde ve dış politikada da benzer bir siyasal koreografi vardır. Önce uzmanlık küçümsenir. Ardından karar dar bir çevrede alınır. Eleştiri düşmanlık sayılır. Sorun büyüyünce dış etkenler suçlanır. Sonra, daha önce reddedilen noktaya sessizce dönülür. Dönüş bir yenilgi veya düzeltme olarak değil, liderliğin yeni hamlesi olarak anlatılır. Propaganda, geçmişle bugün arasındaki çelişkiyi örter. Hafızası zayıflatılmış toplum da dün karşı çıktığı politikanın bugün alkışçısı hâline getirilir.

Teopolitik iktidarın başarısı, bu bakımdan yalnızca icraat üretme kabiliyetinde değildir. Asıl mahâreti, sebep olduğu zararla mücadele ederken kendisini zararın faili değil, milletin koruyucusu gibi gösterebilmesidir. İktidar hem hastalığı üretir hem reçeteyi yazar; hem duvarı yıkar hem birkaç tuğla koyup kurdele keser. Devletin olağan görevleri lütfâ, gecikmiş düzeltmeler devrime, önceki yanlışlardan vazgeçmek tarihî liderliğe çevrilir.

Oysa siyasî başarı, bozulana tamir etmekten önce bozulmasını engelleyebilme yeteneğidir. Kurumu şahsileştirmemek, liyâkati sadâkate kurban etmemek, eleştiriye düşmanlık saymamak, kararın muhtemel sonuçlarını hesaplamak ve hata belirince erken dönmek devlet aklının asgarî şartlarıdır. Bunları yıllarca ihlâl edip sonra enkazdan birkaç taşı kaldırmak, başarı sayılmaz. Bu, yönetim değil; sürekli bozulan bir makinenin başında fotoğraf çektirmektir.

AKP iktidarının önümüze başarı diye koyduğu birçok düzeltme, gerçekte kendi geçmişinin aleyhine açılmış sessiz bir davadır. Her normalleşme, önceki anormalliğin; her reform, önceki tahribatin; her yeni model, eskisinin iflâsının belgesidir. Fakat teopolitik propaganda bu belgeleri delil olmaktan çıkarıp madalyaya dönüştürür. Çünkü bu rejimde iktidarın geçmişi yoktur; yalnızca her sabah yeniden yazılan bir hikâyesi vardır.

Filozof Kirpi: "Musluğu kırıp seli kader diye anlatan, sonra yere bir bez atıp kendisini kurtarıcı ilân eden iktidar; devlet yönetmez, milletin hafızasıyla kumar oynar."

2. UYARANI CEZALANDIRMAK: LİNÇ, İTİBARSIZLAŞTIRMA VE EPİSTEMİK TASFİYE

Teopolitik iktidarın en büyük korkusu hata yapmak değildir; hatasının adının konulmasıdır. Çünkü hata, düzeltilebilir bir yönetim kusurudur. Fakat hatanın teşhis edilmesi, iktidarın yanılmazlık sahnesini bozar. Bu nedenle AKP iktidarı, kendisini uyarılarla tartışmayı çoğu zaman gerekli görmemiş; uyarının içeriğini cevaplamak yerine uyarıyı yapan kişinin kimliğini, niyetini, ahlâkını ve vatanseverliğini hedef almıştır. Böylece siyaset, fikirlerin çarpıştığı bir alan olmaktan çıkarılmış; sadâkatin ölçüldüğü bir sorgu odasına dönüştürülmüştür.

Bir ekonomist yanlış para politikasının enflasyonu büyüteceğini söylediğinde, söylediği şeyin doğruluğu tartışılmamıştır. Önce ekonomistin hangi çevreye yakın olduğu araştırılmış, ardından "faizci", "mandacı",

“küresel sermayenin sözcüsü” veya “Türkiye’nin büyümesini istemeyen kişi” olarak damgalanmıştır. Bir hukukçu yargı bağımsızlığındaki aşınmaya dikkat çektiğinde, hukukun durumu konuşulmamış; hukukçu “vesayetçi”, “eski Türkiye özlemcisi” veya “millî irade düşmanı” ilân edilmiştir. Bir gazeteci kamudaki usulsüzlüğü haberleştirdiğinde, haberin doğru olup olmadığı değil, gazetecinin kime hizmet ettiği sorulmuştur.

Bu yöntem tesadüfî değildir. İktidar, eleştiriyi içerikten kişiliğe taşıyarak kendisini hesap vermekten kurtarır. Çünkü bir iddiayı çürütmek bilgi, belge ve muhakeme gerektirir. İddia sahibini hain ilân etmek ise yalnızca mikrofon, gazete manşeti ve kalabalık ister. Teopolitik propaganda tam da bu kolaylıktan beslenir. Hakikati tartışmak zahmetlidir; insanı şeytanlaştırmak ise hızlıdır. Üstelik şeytanlaştırılan kişinin söylediği söz, toplumun bir kesimi tarafından artık dinlenmez. Kişi ahlâken düşmanlaştırıldığında, doğru söylediği şey de düşman sözüne dönüşür.

Bu siyasal düzene “epistemik linç rejimi” demek mümkündür. Epistemik linç, bilginin yanlışlığını göstermeye çalışmaz; bilgiyi taşıyan kişiyi kamusal bakımdan geçersiz kılar. Bir akademisyenin verisi yerine akademisyenin dünya görüşü, bir hekimin raporu yerine hekimin sendikası, bir mühendisin uyarısı yerine mühendisin siyasî geçmişi konuşulur. Böylece gerçeklik, deliller üzerinden değil, konuşanın iktidara uzaklığı veya yakınlığı üzerinden değerlendirilir.

Sonuçta devletin bilgi üretme ve bilgi alma yeteneği çöker. Çünkü doğruyu söylemenin bedeli yükseldikçe, sistem içindeki insanlar hakikati saklamaya başlar. Bürokrat, siyasî yöneticinin duymak istemediği bilgiyi raporuna yazmaz. Akademisyen, araştırmasının sonucunu açıklarken bazı cümleleri yumuşatır. Gazeteci, haberin doğrulacağı baskıyı hesaplayarak bazı soruları sormaz. Kamu çalışanı, yanlış uygulamayı bildirmek yerine başını öne eğer. Kurumlar böylece sessizleşir.

Sessizlik, iktidarın hoşuna gider; fakat devletin felâketidir. Çünkü yöneticinin önüne yalnızca duymak istediği rakamlar, görmek istediği tablolar ve işitmek istediği yorumlar gelir. Gerçeklik aşağıda başka türlü yaşanırken yukarıda süslü sunumlara dönüşür. Market fiyatları yükselir, fakat raporlarda “fiyat dengelenmesi” yazılır. Okullarda öğretmen açığı büyür, fakat sunumlarda “eğitimde dönüşüm” anlatılır. Kurumların kapasitesi azalır, fakat kürsülerde “tarihî başarı” sözü dolaşır.

Bir süre sonra iktidar, kendi propagandasına inanır. Başlangıçta toplumu ikna etmek için kurulan söylem, karar vericinin zihnini de işgal eder. Yönetici, gerçekliğin sertliğini değil, kendisine sunulan övgülerin sıcaklığını hisseder. Böylece siyasal iktidar yalnızca toplumu yanıltmaz; kendisini de gerçeğe karşı körleştirir. Epistemik tasfiye, sonunda iktidarı bilgisiz bırakır.

Oysa devlet yönetiminde itiraz bir düşmanlık biçimi değil, erken uyarı sistemidir. Uçağın kokpitinde ikaz ışığını söndürmek, motor arızasını ortadan kaldırmaz. Sadece pilotun felâkete hazırlıksız yakalanmasına neden olur. AKP iktidarının yıllar içinde yaptığı şey, birçok alanda ikaz ışıklarını söndürmek olmuştur. Sorunu bildiren kişi problem olarak görülmüş, problemin kendisi ise propaganda ile gizlenmiştir.

Bu nedenle Türkiye’de krizlerin çoğu ansızın ortaya çıkmış değildir. Ekonomideki kırılğanlıklar, eğitimdeki nitelik kaybı, kamudaki liyâkat sorunu, şehirlerdeki denetimsiz yapılaşma, tarımdaki üretim sıkıntıları ve hukuk alanındaki güven aşınması yıllarca farklı kesimler tarafından dile getirilmiştir. Fakat her uyarı, iktidarın zihninde aynı dosyaya kaldırılmıştır: muhalefet.

İktidarın gözünde eleştiri ile düşmanlık arasındaki sınır silinmiştir. Çünkü teopolitik yönetim, siyasî iktidarı sıradan bir hükümet olmaktan çıkarıp milletin, devletin ve dinin temsilcisi gibi sunar. İktidar böyle kutsallaştırıldığında, onun kararına itiraz etmek iktidar politikasına itiraz sayılmaz. Millete, devlete, bayrağa,

dine ve hatta tarihe karşı çıkmak gibi gösterilir. Böylece yönetim, kendisini eleştiriden muaf tutan kutsal bir zırh üretir.

Bu zırhın altında hesap verme yükümlülüğü erir. Yanlış kararı veren yönetici, eleştireni suçlayarak sorumluluktan kurtulur. Hatta iktidarın yanlışını önceden söyleyen kişi, kriz gerçekleştiğinde bile haklı kabul edilmez. Tam tersine, "krizin olmasını isteyen", "piyasaları bozan", "toplumu paniğe sürükleyen" veya "ülkenin moralini zedeleyen" kişi gibi sunulur. Böylece haber veren, haberi üreten fail hâline getirilir.

Bir evde yangın ihtimalini söyleyen kişi, yangını çıkarmış gibi cezalandırılır. Yangın çıktığında da "bakın, zaten bunu istiyordum" denir. Teopolitik akıl, kehanet ile sabotaj arasındaki farkı bilerek ortadan kaldırır. Çünkü uyarının haklı çıkması, iktidarın haksızlığını görünür kılar. İktidarın haksızlığını kabul etmek yerine, haklı çıkan kişiyi daha sert suçlamak daha kullanışlıdır.

Bu durum kamu yönetiminde ahlâkî bir tersine dönüş üretir. Doğruyu söylemek tehlikeli, yanlış onaylamak güvenli hâle gelir. İktidarın hoşuna giden raporu hazırlayan bürokrat yükselir; gerçeği yazan bürokrat görevden alınır. Sorunları gizleyen yönetici "uyumlu", sorunları ortaya koyan yönetici "problemlî" sayılır. Kurumlar, nitelikli insanların değil, yöneticinin ruh hâlini iyi okuyanların eline geçer.

Liyâkatin yerini sadâkat aldığında yalnızca makamlar kötü dağıtılmış olmaz. Devletin sinir sistemi felç olur. Çünkü liyâkat, bir kişinin diploma sahibi olmasından ibaret değildir. Liyâkat, gerektiğinde üstüne itiraz edebilme cesaretini de içerir. Yöneticisine her şartta "evet" diyen memur sadık görünebilir; fakat devlete sadık değildir. Devlete sadâkat, kurumun zarar görmesini engellemek için gerektiğinde hayır diyebilmektir.

AKP iktidarının inşa ettiği siyasal kültürde ise "hayır" sözü giderek ihanet şüphesi taşımıştır. Parti içinde itiraz edenler tasfiye edilmiş, kamu kurumlarında farklı görüş taşıyanlar etkisizleştirilmiş, medya alanında eleştirel sesler baskı altına alınmış, üniversitelerde iktidara mesafeli akademisyenler yalnızlaştırılmıştır. Böylece toplum, iktidarın kendi kendisiyle konuştuğu dev bir yankı odasına çevrilmiştir.

Yankı odasında ses çoktur, bilgi azdır. Herkes aynı cümleyi tekrar eder. Aynı başarı öyküsü farklı televizyonlarda anlatılır, aynı manşet farklı gazetelerde basılır, aynı kavram farklı konuşmacılar tarafından dolaşıma sokulur. Tekrarlanan şey doğru olduğu için değil, çok tekrarlandığı için geçmiş gibi görünür. Gürültü, hakikatin yerine geçer.

Fakat gerçeklik propaganda dinlemez. Ekonomi sloganla düzelmez, bina sadâkatle ayakta kalmaz, eğitim nutukla nitelik kazanmaz, hukuk alkışla adalet üretmez. Uyarılar bastırıldıkça sorunlar birikir. İktidar bir süreliğine görüntüyü kontrol edebilir; fakat gerçekliğin maddî sonuçlarını sonsuza kadar saklayamaz. Enflasyon sofraya, liyâkatsizlik kuruma, adaletsizlik mahkeme koridoruna, kötü şehircilik enkaza dönüşür.

Bu noktada iktidar genellikle geri adım atar. Fakat geri dönerken daha önce kendisini uyarıların haklılığını teslim etmez. Onlardan özür dilemez, cezalandırılanların itibarını iade etmez, susturulanların sözünü yeniden kamusal alana çağırır. Tam tersine, yeni yönelimi kendi ferâsetinin eseri olarak sunar. Dün aşağılanan görüş, bugün isim vermeden devlet politikası hâline getirilir.

Böylece iktidar bilgi hırsızlığı yapar. Eleştireni cezalandırır, eleştirisini yıllar sonra sahiplenir. Fikri söyleyeni dışlar, fikrin kendisini gecikmiş biçimde kullanır. Fakat oluşan zaman kaybının, ekonomik zararın, kurumsal aşınmanın ve insanî bedelin hesabını vermez. Toplumdan yalnızca yeni politikayı alkışlaması istenir.

Bu mekanizmanın en ağır sonucu, toplumda doğruluk duygusunun aşınmasıdır. İnsanlar zamanla haklı olmanın yeterli olmadığını öğrenir. Haklı olsanız bile iktidara yakın değilseniz sözünüz değersizdir. Yanlış söyleseniz bile iktidarın yanında duruyorsanız korunabilirsiniz. Böyle bir düzen, genç kuşaklara çalışmanın, bilmenin ve dürüstlüğün değil; hizalanmanın kazandırdığını öğretir.

Bir ülkeyi yalnızca kötü kararlar çökertmez. Doğruyu söylemenin anlamsız hâle gelmesi de çökertir. Çünkü toplum, hatadan uyarı sayesinde döner. Uyarı susturulduğunda, hatanın karşısında yalnızca felâket kalır. Felâket ise en pahalı öğretmendir; üstelik ders ücretini iktidar değil, millet öder.

Teopolitik iktidar kendisini eleştiriden korudukça devleti koruduğunu sanmıştır. Oysa koruduğu devlet değil, kendi itibarının cilâsıdır. İtibarını kurtarmak için kurumların bilgisini, uzmanların birikimini ve toplumun itiraz hakkını harcamıştır. Sonunda geriye her şeyi bilen bir lider görüntüsü ile hiçbir gerçeği zamanında öğrenemeyen bir devlet aygıtı kalmıştır.

Filozof Kirpi: "Doğruyu söyleyen dili kesen iktidar, bir süre sessizlik kazanır; sonra kendi felâketinin sesini duyamaz."

3. U DÖNÜŞÜNÜ ZAFER DİYE SATMAK: ÖZELEŞTİRİSİZ SİYASET VE MİLLETE KESİLEN FATURA

Teopolitik iktidarın siyasî mahâreti, yalnızca yanlış yapabilmesinde veya yanlış eleştireni susturabilmesinde aranmaz. Asıl mahâret, yıllarca mutlak hakikat diye savunduğu bir politikadan yüz seksen derece dönerken bile yenilmiş görünmemesidir. Dün ülkenin bekâsı sayılan karar bugün sessizce terk edilir; dün ihanetle suçlanan teklif yeni devlet politikası hâline gelir; dün aşağılanan akıl, bugün iktidarın keşfi gibi pazarlanır. Fakat geride ne bir özür vardır ne sorumluluk üstlenen bir yönetici ne de toplumun önüne konulmuş dürüst bir zarar cetveli.

İktidar yönünü değiştirir, fakat yüzü kızarmaz.

U dönüşü, demokratik siyasette başlı başına kusur değildir. Şartlar değişebilir, yeni bilgiler ortaya çıkabilir, önceki kararın yanlış olduğu anlaşılabilir. Akıl sahibi yönetim, gerektiğinde fikrini değiştirir. Mesele dönüş yapmak değil; dönüşün ahlâkî ve siyasî sorumluluğunu taşımaktır. "Bu politikada yanıldık, şu uyarıları dikkate almadık, bu nedenle şu zararlar doğdu, bundan sonra benzer yanlışların tekrarlanmaması için şu tedbirleri aldık" diyebilmek, devlet ciddiyetidir.

AKP iktidarının yönetim kültüründe ise böyle bir özeleştirici zayıflık sayılmıştır. Yanlışın kabul edilmesi, liderlik karizmasını zedeleyecek bir itiraf gibi görülür. Bu nedenle politika değiştirilir fakat geçmişteki politika açıkça mahkûm edilmez. Yeni karar açıklanırken eski karar sanki hiç alınmamış, yıllarca savunulmamış, eleştirenler bu yüzden hedef gösterilmemiş gibi davranılır. Toplumdan da hafızasını askıya alması beklenir.

Ekonomi alanındaki sert politika değişikliği bu yöntemin en berrak örneklerinden biridir. Haziran 2023'ten sonra politika faizi kademeli biçimde yüzde 8,5 düzeyinden yükseltilmiş; Mart 2024'te yüzde 50'ye ulaşmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2024 yılı boyunca sıkı parasal duruşun dezenflasyon amacıyla sürdürüldüğünü resmî raporlarında kayda geçirmiştir. Merkez Bankasının yayımladığı gerçekleşme tablosunda yıllık enflasyonun 2021'de yüzde 36,08'e, 2022'de yüzde 64,27'ye, 2023'te yüzde 64,77'ye yükseldiği görülmektedir.

Bu dönüş, yalnızca teknik bir faiz ayarlaması değildir. Yıllarca siyasî bir iman cümlesi gibi savunulan ekonomi anlayışının fiilen terk edilmesidir. Daha önce yüksek faizin bütün kötülüklerin kaynağı olduğu söylenmişken, aynı iktidar enflasyonu düşürmek amacıyla çok daha yüksek faiz uygulamak zorunda kalmıştır. Fakat bu değişiklik, topluma bir muhasebe eşliğinde anlatılmamıştır. Önceki politikanın neden başarısız olduğu, neden uzun süre sürdürüldüğü ve uyarıların niçin dikkate alınmadığı açıklanmamıştır.

Yeni döneme "rasyonelleşme", "normalleşme" veya "dengelenme" denildiğinde, kullanılan her sözcük önceki dönemin aleyhine tanıklık etmektedir. Rasyonelleşme varsa öncesinde akıldan uzaklaşma, normalleşme varsa öncesinde anormallik, dengelenme varsa öncesinde dengesizlik bulunur. Fakat iktidarın propaganda

dili, bu kelimelerin taşıdığı itirafı görünmez kılmaya çalışır. Yeni program, geçmişteki yanlıştan dönüş olarak değil, liderliğin değişen şartlara verdiği yeni ve parlak cevap gibi anlatılır.

Böylece siyasî hafıza parçalanır. Dün söylenenle bugün yapılan arasındaki çelişki, televizyon gürültüsü ve yeni sloganlarla örtülür. Yurttaşın karşılaştırma yapması istenmez; çünkü karşılaştırma hesap doğurur. Hafıza, iktidara "Dün ne demiştin?" diye sorar. Propaganda ise topluma "Bugün ne söylendiğine bak" der.

Teopolitik rejim bu nedenle unutmayı sıradan bir toplumsal zaaf olmaktan çıkarıp yönetim tekniğine dönüştürür. Her yeni politika, tarihsiz bir başlangıç gibi sunulur. Eski konuşmalar arşivlerde durmasına rağmen kamusal hafızadan silinmek istenir. Dün suç sayılan düşünce bugün uygulamaya konulduğunda, o düşünceyi daha önce savunanların adı anılmaz. Onlara itibarları iade edilmez. Haklı çıktıkları kabul edilmez. İktidar, hem insanları susturur hem de susturduğu insanların fikrini daha sonra müsadere eder.

Bu, siyasî anlamda bir çeşit fikir yağmasıdır.

Ancak geçmiş silmek, maliyeti ortadan kaldırmaz. Yanlış ekonomi kararları yüzünden değeri aşınan ücret geri gelmez. Enflasyon karşısında eriyen emekli aylığı, yıllar sonra yayımlanan bir başarı grafiğiyle telâfi edilemez. Birikimini kaybeden küçük esnafın, evine gıda götürmekte zorlanan işçinin ve geleceğini kuramayan gencin yaşadığı zaman kaybı, istatistik tablolarında görünmez. Dünya Bankası değerlendirmeleri, Türkiye'de dezenflasyon sürecinin Haziran 2024'ten sonra başladığını, ancak sıkı politikaların sürdürülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu tür programların büyüme, iç talep ve hâne halkı refahı üzerinde ağır ayarlama etkileri oluşturması ise iktisadî sürecin doğal sonucudur.

Buradaki temel adaletsizlik şudur: Kararı verenlerle kararın bedelini ödeyenler aynı insanlar değildir.

Ekonomi politikası dar bir yönetici çevrede hazırlanır; fakat enflasyon milyonların sofrasına iner. Yanlış dış politika kararı birkaç makamda alınır; bedelini ihracatçı, çiftçi, asker, göçmen ve sınır kentleri öder. Eğitim sistemi masalarda değiştirilir; bedeli çocukların kaybolan yıllarına yazılır. Şehir imar planlarında ranta açılır; bedel enkazın altında kalan yurttaşa çıkar. Hukuk keyfileştirildiğinde kararı siyasî merkez verir; güvensizliğin bedelini toplum ve ekonomi birlikte taşır.

İktidar başarıyı özelleştirir, zararı toplumsallaştırır.

İyi bir sonuç ortaya çıktığında bütün pay lidere, hükümete ve partiye yazılır. Kötü sonuç oluştuğunda ise sorumluluk küresel şartlara, muhalefete, dış güçlere, bürokrasiye, piyasalara, vatandaşa veya kadere dağıtılır. Böylece iktidar her başarının sahibi, hiçbir başarısızlığın faili değildir. Yönetim yetkisi merkezde toplanırken sorumluluk sis gibi ülkeye yayılır.

Bu düzen, teopolitik karakterini tam da burada gösterir. İktidarın nimetleri lütuf, kusurları ise imtihan diye sunulur. Ekonomi büyürse liderin ferâsetidir; ekonomi daralırsa milletçe sabretmemiz gereken küresel bir saldırdır. Ücret artarsa iktidarın ihsânıdır; enflasyon ücreti eritirse marketlerin fırsatçılığıdır. Yeni bir hak verildiğinde hükümet bahşetmiştir; daha önce kaybedilen hakların hesabı sorulduğunda "eski Türkiye" hatırlatılır.

Böylece yurttaş, kendi vergisiyle finanse edilen kamu hizmetini iktidarın kişisel hediyesi gibi algılamaya zorlanır. Önce gelir kaybına uğratılır; ardından kaybın küçük bir kısmı sosyal yardım veya ücret düzenlemesi yoluyla iade edildiğinde minnet beklenir. Devletin yurttaştan aldığı, parti propagandasıyla yurttaşa bağış gibi sunulur. İktidar önce yarayı açar, sonra pansumanı seçim meydanında dağıtır.

Bu siyasal ekonomi, bir çeşit **teopolitik tövbe borsasıdır**. Günahı iktidar işler, kefâreti halk öder, sevabı yeniden iktidara yazılır.

Özeleştirinin bulunmaması yalnız geçmişle ilgili ahlâkî bir eksiklik değildir. Geleceği de tehlikeye sokar. Çünkü hatanın adı konulmazsa, hata kurumsal hafızaya ders olarak işlenemez. Hangi karar mekanizmasının çıktığı, hangi uzmanların dışlandığı, hangi verilerin dikkate alınmadığı ve hangi yöneticilerin sorumlu olduğu açıklanmadığında aynı yanlış başka bir isimle geri döner. Hesap verilmeyen hata, siyasî kültürde yaşamaya devam eder.

Üstelik hiçbir sorumlunun bedel ödemediği sistemde yöneticiler yanlış yapmaktan çekinmez. Çünkü zararın kişisel veya siyasî sonucu yoktur. Karar başarısız olursa görevde kalabilir, başka bir makama atanabilir, hatta geçmişteki hatanın düzeltilmesini yöneterek yeniden kahraman ilân edilebilir. Cezasızlık, kötü yönetimin sigortasına dönüşür.

Bir ülkede özeleştirisi yoksa gerçek anlamda düzeltme de yoktur. Yalnızca rota değişikliği vardır. Gemi başka yöne çevrilir fakat kaptanın kayalıklara neden sürdüğü konuşulmaz. Ölenler, kaybolan yük ve açılan gedik unutulur. Sonra kaptan, gemiyi batırmadığı için alkış bekler.

Siyasî başarı, iktidarın kendi yarattığı felâketi biraz hafifletmesi değildir. Başarı; kurumu bozmamak, uyarı zamanında dinlemek, hatadan erken dönmek, zararı açıkça göstermek ve sorumluluğunu üstlenmektir. Yanlış yıllarca sürdüren, eleştireni cezalandıran, sonra aynı eleştirinin gösterdiği yola girerek bunu zafer diye pazarlayan yönetim, ülkeyi yönetmiş olmaz. Yalnızca kendi suç mahallinde basın toplantısı düzenler.

Teopolitik iktidarın başarı hikâyesi çoğu zaman bu yüzden bir restorasyon hikâyesidir; fakat restore edilen bina, yine onun yıktığı binadır. Kurdele kesilir, alkış yükselir, kameralar döner. Enkazın altında kalan yıllar ise konuşulmaz.

Filozof Kirpi: "Kırdığı teraziyi tamir edip adalet dağıttığını söyleyen iktidar, milleti tartmaz; milletin hafızasını eksik çeker."